

dum intentionis ejusdam proximi finis, ut per illam intentionem præcise sumptam nihil ad extra efficiat; quia intentio secundum se est actus mere internus (ut sic dicam), et per seipsum nihil operatur nisi media electione et usu. Recte ergo potest intelligi in Deo prædefinitio quæ per se non determinet physice voluntatem creatam, quia non imperat illi, nec utitur illa, sed media electione, quæ potest esse talis, ut hanc determinationem non efficiat nec requirat; quia sine illa potest esse sufficiens ad exequendam intentionem, ut jam explicatum est. Nec refert quod Deus, ob suam comprehensionem et infinitam perfectionem, non intendit finem seorsum a mediis, sed simul cum illis; simul, videlicet, intendendo hunc finem per hæc media, et volendo hoc medium propter hunc finem. Hoc enim non obstat, sed potius confirmat quod intendimus, nam Deus, intendens absoluta et prædefinitiva voluntate actum liberum hominis, simul prædefinit illum per tale medium, quod non determinet physice humanam voluntatem, sed eo suavi et efficaci modo illam moveat, quem dicta sua infinita præscientia vidit hic et nunc ita fore accommodatum voluntati sic dispositæ, ut infallibiliter eam sit ad consentiendum attracturus. Et e converso, vult Deus hominis voluntatem hic et nunc eo modo excitare et movere, quo scit libere operaturam, ita tamen ut id velit, aut saltem velle possit, ex intentione efficaci quam habet ut sic operetur (Augustinus, l. 1 Quæst. ad Simplic., q. 2, circa medium).

10. *Inter prædefiniendam Dei voluntatem ad prædeterminantem, quot differentia.* — Sic igitur intelligi facile potest voluntas Dei prædefiniens actum liberum ante absolutam præscientiam ejus, non determinans physice liberum arbitrium ad talem actum efficiendum. Estque multiplex differentia inter voluntatem sic prædefiniendam ad intra, et prædeterminantem ad extra. Primo enim prior voluntas pure prædefiniens actum habet conjunctam voluntatem, vel potius simul est voluntas talis medii, quod non determinet liberum arbitrium, sed contingenter illud moveat, quantum in ipso est, infallibiliter autem ex præscientia; posterior autem voluntas prædeterminans non requirit aliud medium quam suam efficacitatem, qua secum rapit voluntatem, determinando illam. Secundo, prior voluntas prædefinit actum cum habitudine ad modum operandi causæ secundæ; unde in objecto suo includit actum ut faciendum ex

determinatione ipsiusmet liberi arbitrii, cum concursu et auxilio accommodato, juxta sapientissimam Dei gubernationem, ex dicta præscientia. Posterior vero voluntas prædeterminans habet pro objecto non solum actum, sed etiam modum, seu prædeterminationem physicam per efficacem Dei motionem. Tertio, hinc fit ut prior prædefinitio abstracte concepta, ut præscindit ab effectione seu applicatione medii accommodati, non sit immediate activa ad extra, nec applicativa potentia divinæ, donec intelligatur determinata ad tale medium; quamvis enim hæc in re idem sint, possunt per intellectum præscindi; at vero altera prædeterminans voluntas per seipsam est activa, vel applicativa potentia divinæ ad vim, seu necessitatem, aut prædeterminationem inferendam voluntati create. Quarto denique, ex vi illius prioris prædefinitio non variatur concursus Dei concomitans, quo Deus concurret cum voluntate, sed solum ita dirigitur et gubernatur voluntas, ut infallibiliter eo utatur, vel illi sese accommodet. At vero, ex vi alterius voluntatis physice prædeterminantis, necesse est variari concursus Dei, talemque præstari, ut ille potius voluntate utatur, quam voluntas illo; nec voluntas illi sese accommodet, sed ille potius voluntatem secum operari compellet, nec sit indifferens talis concursus, sed determinatus ad unum.

Hucusque exposita prædefinitio quam ratione libertati quoad exercitium non obstat.

11. Ex his etiam facile intelligitur quomodo hæc prædefinitio non tollat libertatem quoad exercitium in actibus prædefinitis, quia, nimirum, ipsa non movet proxime voluntatem creatam, et consequenter non immutat modum naturalem operandi ejus, sed applicat medium quo ita moveatur liberum arbitrium, ut revera possit non operari, quia tota illa motio, quantum est ex se, subjacet potestati liberi arbitrii quoad actualem usum, quamvis ex divina præscientia certus sit et infallibilis consensus liberi arbitrii. Unde, si rem potius spectemus quam sophisticas argumentandi formulas, manifesta cernitur differentia inter hanc internam prædefinitionem, et executivam (ut sic dicam) prædeterminationem; nam, licet utraque habeat infallibilem connexionem cum actu prædefinito vel prædeterminato, tamen in priori prædefinitione fundatur connexio, et necessaria consecutio in divina præ-

scientia, adjuncta providentia, morali modo attrahente, vel inducente voluntatem humanam modo illi accommodato, ut habeat effectum juxta divinam præscientiam. Posterior vero prædeterminatio habet necessariam connexionem cum actu ex vi suæ physice efficacitatis, qua prædeterminat voluntatem ad unum, cui illa nullo modo potest resistere ob infinitam efficaciam divinæ voluntatis. Ob hanc ergo causam prior prædefinitio non lædit libertatem, nec immutat aliquo modo operationem voluntatis; posterior autem prædeterminatio illi repugnare videtur, quia impedit intrinsecam et propriam determinationem ejus.

12. *Objectio. — Solutio.* — Quod si quis instet, quia etiam hic habet locum ille argumentandi modus: Posita prædefinitione, voluntas non potest non facere, et prædefinitio illa est suppositio antecedens; nam ponitur ante præscientiam futuri effectus, et antequam ipsa voluntas seipsam determinet, etiam in præscientia divina; ergo etiam hæc prædefinitio tollit libertatem. Ad hanc objectionem, dicendum est in utraque parte antecedentis reperiri magnam differentiam inter hanc prædefinitionem et aliam prædeterminationem. Et, ut a posteriori incipiam, prædefinitio hæc non est simpliciter antecedens usum libertatis, quia supponit præscientiam ejus, saltem ut futuri sub tali conditione, sine qua præscientia nullo modo intelligi posset talis prædefinitio, nisi includens ordinem ad physicam prædeterminationem voluntatis; quia, seclusa illa præscientia, non esset aliud medium omnino certum et infallibile ad prædefinitionem implendam. At vero, si supponatur ille consensus liber futurus, si hæc vel illa conditio adhibeatur, prædefinitio ex tali suppositione concepta respicit intrinsece consensum illum liberum, ut perducendum ad effectum per illud medium, seu per illam conditionem, qua posita, præcognitus est infallibiliter futurus. Hac ergo ratione, hæc prædefinitio non est suppositio simpliciter antecedens, sed supponens aliquo modo usum libertatis, cui sese accommodat in modo quo ad executionem perducitur. Alia vero prædeterminatio est simpliciter antecedens, et solum ex sua vi et efficacia infert effectum; unde ex vi illius non est necesse occasionem vel oportunitatem libertati accommodatam observari; quia per se et vi sua determinat voluntatem in quocumque eventu, et cum quavis cognitione objecti; quia ejus necessitas in his

non fundatur, sed in sola efficacia et omnipotentia voluntatis Dei.

13. *Posita prædefinitione actus, voluntas simpliciter potest illum non efficere. — Stat actus infallibilitas cum indifferentia ejusdem.* — Atque hinc etiam fit ut simpliciter non sit verum dicere, posita prædefinitione priori, non posse voluntatem humanam non facere actum prædefinitum; simpliciter enim potest, quia illa prædefinitio non immutat modum operandi ejus, nec per eam prædefinitur ut non possit, sed solum ut hoc faciat quod factura esse præscitur, si hoc vel illo modo inclinetur. Et ideo hæc potestas non est ad resistendum voluntati Dei, tum quia illa voluntas Dei non movet immediate humanam voluntatem, et ideo ex hac parte necesse non est illi resistere; tum etiam quia non disponit ut actus fiat sine potentia ad oppositum, nec alio modo quam præscitus est; et ideo ex hac etiam parte illa potentia non est ad repugnandum divinæ voluntati, quamvis sit potentia ad impediendum effectum quem Deus prædefinit ut fiat, quia simul prædefinit ut impediibiliter fiat (ut sic dicam), et tamen infallibiliter; hæc enim duo non repugnant, ut bene declaravit Ferrar., 1 cont. Gent., cap. 85, ex D. Thoma, quæst. 23 de Veritate, art. 5, ad 3, et juxta modum a nobis expositum, non obscure intelligitur; sicut etiam, supposita præscientia Dei, possum nihilominus non facere, quamvis nunquam aliter faciam quam sit præscitum. Solum ergo fieri non potest ut simul ponantur vel componantur hæc duo, scilicet, aliquid esse præscitum vel prædefinitum, et in effectu ac re ipsa non fieri; hæc enim compositio includit repugnantiam, ad quam nulla potest esse potentia. Tamen hæc repugnantia non oritur ex sola vi et causalitate alicujus suppositionis, sed ex eo quod per prædictam præscientiam supponitur talis usus liberi arbitrii futurus cum tali conditione; et ideo illa necessitas, non est alia quam illa de qua dixit Aristoteles, rem quando est, necessario esse; secus vero est in alia prædeterminatione physica, per quam divina voluntas efficaciter agit in humanam; et ideo simpliciter impossibile est ut illi resistat, eamque ob causam, posita illa suppositione, simpliciter non potest voluntas humana non facere aut non consentire, idque non ex præsuppositione sui liberi usus, sed ex vi et efficacia talis suppositionis, et impotentia intrinseca, quam habet ad resistendum illi. Et hæc de libertate quoad exercitium.

Conciliatur prædefinitio explicata cum libertate quoad specificationem.

14. De libertate vero quoad specificationem, et potestate operandi absque tali prædefinitio ne, res est facilis et perspicua. Hæc enim prædefinitio non est necessaria ad operandum ex vi subordinationis causæ secundæ ad primam, nec ob necessarium concursum Dei ad actum liberum voluntatis: jam enim a nobis expositus est sufficiens modus concurrendi sine ulla prædefinitio ne; et in sequenti libro ostendemus esse plures actus humanos, ad quos Deus, ut prima causa, concurrat, etsi eos non prædefiniat. Atque hinc fit ut, licet actus voluntatis non sit a Deo prædefinitus, nihilominus possit voluntas habere, quantum est ex parte Dei, paratum sufficientem concursum ad talem actum, et consequenter habere absolute et simpliciter potentiam ad eliciendum illum, et libere illum non exercere. Quia concursus generalis non datur per hanc prædefinitio nem, neque ad illum est necessaria; ergo sine tali prædefinitio ne potest dari ille concursus; ergo etsi desit hæc prædefinitio, nihil deest necessarium simpliciter, vel ad potestatem operandi, vel ad libertatem in non operando. Et in hoc est clara differentia inter hanc prædefinitio nem et illam prædeterminationem physicam; nam hæc ponitur necessaria ex vi concursus et generalis influxus primæ causæ; quia, scilicet, non concurrat nisi per absolutam voluntatem prædeterminantem et præmoventem causam secundam; hoc enim sensu ponitur hæc prædeterminatio ab auctoribus contrariæ sententiæ, quia ponitur ex vi necessariæ subordinationis et dependentiæ causæ secundæ a prima, vel causæ indifferentis a causa prædeterminante. Ex quo fit ut causa, quæ caret hac prædeterminatione, careat necessario concursu, ita ut non sit in potestate ejus illum habere, et consequenter ut non possit ei attribui quod non operetur.

15. *Disolvitur objectio.* — Dices: si prædefinitio hæc non est necessaria ex parte causarum secundarum ad effectus earum, nec ad concursum primæ causæ cum illis, non oportet illam Deo tribuere circa ullos effectus vel actus creaturarum, præsertim liberarum. Respondet imprimis, hactenus dictum non esse hanc prædefinitio nem esse necessariam, sed solum esse possibilem, et non repugnantem libertati, quod potest esse verum, etiamsi necessaria non sit, ut per se constat. Deinde,

licet aliquid non sit necessarium ex parte effectus, potest tamen esse necessarium aut valde conveniens ex parte operantis, ut perfecto modo operetur; nam, ut homo moveat manum vel scribat, ex parte effectus necessarium non est id fieri ex bono fine præconcepto et intento, id tamen spectat ad perfectum modum operandi hominis. Sic ergo in præsentia, licet prædefinitio hæc actus liberi non sit simpliciter necessaria ex parte effectus, vel ut Deus generali concursu in illum influat, potest esse vel necessaria, vel valde conveniens ex parte Dei, ut convenienti modo provideat et præordinet ea quæ sub ejus voluntatem et actionem cadunt. Unde tandem concludimus, ex vi præcisæ subordinationis causæ secundæ ad primam, de qua in toto hoc libro tractamus, non esse necessarium, vel ponere, vel auferre a Deo hanc prædefinitio nem prout a nobis explicata est; ideoque ex aliis principiis vel conditionibus actuum spectandum esse an Deus illos prædefiniat prædicto modo necne: hoc autem fiet a nobis in sequentibus libris, ubi de singulis ordinibus actuum humanorum, prout a divina voluntate ac motione pendent, disserendum erit.

Responsio ad rationem dubii in principio positam. — Ad objectionem ergo in principio capitis positam, responsio constat ex dictis, quia nec, posita prædefinitio ne, sequuntur incommoda ibi illata, ut ostensum est; nec, illa ablata respectu aliquorum actuum, sequitur ulla imperfectio in providentia, quandoquidem ex certa scientia et voluntate Deus ad omnia concurrat, ad singula juxta modum convenientem, ut in fine sequentis libri ex professo declaraturi sumus.

CAPUT XVII.

RESOLUTIO TOTIUS DOCTRINÆ IN SUPERIORIBUS TRADITÆ PER NONNULLAS PROPOSITIONES.

1. *Scopus doctrinæ hujus capitis.* — Ut finem debitum huic libro imponamus, ex omnibus quæ in illo dicta sunt propositiones aliquas elicere oportebit, quibus et sententiam nostram distinctius explicemus, et quid in hac causa, quod ad partem hanc attinet, certius nobis sit, clare ac dilucide proponamus.

2. *Prima propositio: Voluntas seipsam determinat ad actus liberos.* — Principio igitur

simpliciter asserendum censeo, voluntatem humanam in suis actibus liberis seipsam determinare cum divino concursu proportionato, ita ut, priusquam velit, potestatem habeat se determinandi, si cætera requisita adsint; et quum incipit velle, seipsam determinet ad volendum in actibus liberis. Hæc conclusio, licet sub his terminis ac verbis, *determinandi se*, fortasse non reperiatur in Scriptura, vel definita in Conciliis, tamen ex æquivalentibus ac non dissimilibus existimo colligi posse. Ubi enim in Scriptura optio homini datur, et electio in manu ejus ponitur, et potestas faciendi et non faciendi illi tribuitur, satis docetur integrum esse homini, quando per rationem ei aliquid eligendum vel amandum proponitur, sese ad hoc vel illud eligendum determinare; quia integrum ei esse dicitur eligere et non eligere; ergo et se determinare: quia nec se determinat, nisi eligendo vel repudiando hoc vel illud; nec eligit, nisi se determinando; nam electio ipsa est ad alteram partem. (Auctores citati c. 14 hoc supponunt. Vide etiam Augustinum, l. 1 suor. Mor.; 2 Reg., 24; Josue, 24; Eccles., 31; Actor., 5.)

3. *Eligendo voluntas se determinat, ac se determinando eligit.* — Confirmatur ac declaratur, nam vel determinatio antecedit electionem, vel est omnino idem cum illa, vel subsequitur illam. Hoc tertium est per se improbabile; unde nullus hactenus id dixit, quia, hoc ipso quod voluntas eligit, evidens est jam esse determinatam ad id quod eligit, vel formaliter per ipsam electionem, vel ante ipsam. Si autem dicatur secundum, quod verissimum est, ut existimo et supra probavi, plane convincitur, sicut voluntas eligit, ita etiam sese determinare; hæc namque voces solum ratione et habitudine differunt; nam electio dicitur per comparisonem unius ad aliud, quia unum præ alio amatur, vel certe quia unum propter aliud acceptatur; determinatio autem dicitur respectu ipsius voluntatis, quæ, cum esset indifferens, per ipsam electionem in hoc tendit potius quam in illud, et ita determinari dicitur; tamen, quia voluntas non eligit nisi faciendi in se electionem, cum habeat potestatem non faciendi, ideo non potest eligere quin se determinet, quia ipsa electione determinatur.

At si prima pars asseratur, scilicet determinationem antecedere ad electionem, ulterius inquiram an voluntas moraliter ac physice effecerit in se illam determinationem, quidquid illa sit, vel non effecerit. Si primum

dicatur, id est quod intendimus; nam voluntatem determinare se, nihil aliud est nisi efficere in se determinationem ad hanc partem potius quam ad illam. Si vero secundum asseratur, ergo mera fictio est, ac res de solo titulo, quando Scriptura dicit: *Vobis optio datur*; nam si voluntas in se non potest efficere determinationem sui, non ipsi optio datur, sed ei qui illam determinat. Deinde fictum erit quod homini in Scriptura (Matth., 19; Luc., 9; 1 Cor., 7; 3 Reg., 3) dicitur: *Si vis, poteris hoc facere vel illud*; sine causa etiam laudabitur, quod hoc fecerit, potius quam illud; totum enim tribuendum erit ei qui ipsum determinaverit; ergo est determinatio voluntatis ab ipsa moraliter et physice, juxta phrasim et intentionem Scripturæ sacræ: hoc enim revera est, *relinqui hominem in manu consilii sui*, Eccles. 15.

4. *Legatur Bellarm., l. 4 de Grat. et lib. arbitr., c. 9.—Ex Patribus probatur prima illa propositio; Euseb. Cæsar.* — Atque hoc ipsum argumentum sumendum est ex locutionibus Patrum, qui eisdem modis quibus divina Scriptura, de usu libero nostræ voluntatis loquuntur; quod, nimirum, possit seipsam huc et illuc flectere ac movere, quod est seipsam determinare. Unde Euseb., l. 6 de Demonst., c. 5: *Cum sentiamus (ait) nostra nos appellatione moveri, non omnino amentissimum erit ab exteriori quadam vi, quasi animi expertes, moveri nos credere?* et infra: *A nostro ipsorum consilio, aut ad fugiendum, aut ad sequendum moveri nos, profecto sentimus.* Hinc optime Chrysostomus, serm. 2 de Fato, tractans verba illa: *Posui ante te vitam et mortem; ad quod volueris extende manum*, ait: *Dæmon dicit: Non est in te quod extendas manum tuam, sed necessitate quadam et vi id agis.* Perinde enim est quod dicitur, *extendere manum*, ac se determinare; est ergo hoc in nobis; nos ergo nosmetipsos determinamus. Et hic idem est sensus Sanctorum, quoties dicunt in nobis esse facere vel non facere, Damasc., l. 2, c. 29; Gregor. Niss., l. 7 Philosoph., c. 3, et optime Cyrill., lib. 9 in Joan., c. 10: *Sue voluntatis (inquiens) habenas unicuique commisit, ut in eo sit quidquid probaverit eligere.* His adjungi potest Abulens. Matth. 22, quæst. 229, qui in hoc differre dicit agens liberum a naturali, *quod liberum indeterminatum est, et ipsum se determinat.*

Ex Scholast., in 1, dist. 38 et 39, in 2, d. 24.—D. Thom., 1 p., q. 83, a. 1, ad 3; q. 105, art. 4, ad 2 et 3, et 1. 2, q. 109, art. 2, ad 1.